

სოფლის მეურნეობის როლი სახელმწიფო ეკონომიკის განვითარებაში

დალი სილაგაძე

ბიზნესის მართვის დოქტორი,
აკ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

რეზიუმე

სტატიაში გაშუქებულია სოფლის მეურნეობის როლი სახელმწიფო ეკონომიკის განვითარებაში, რამდენადაც საქართველოსთვის სოფლის მეურნეობა მნიშვნელოვანია და ეკონომიკის ძირითადი სექტორია.

ჩვენს მიზანს წარმოადგენდა შეგვესწავლა სოფლის მეურნეობის როლი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში, რისთვისაც განვიხილეთ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების ეკონომიკური მაჩვენებლები, მიზეზები რაც ხელს უშლის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოებას და ის რეკომენდაციები, რაც ხელს შეუწყობს აგრარული სფეროს განვითარებას და ქვეყნის ეკონომიკის გაძლიერებას.

დასკვნის სახით გვინდა ვთქვათ, რომ სოფლის მეურნეობის განვითარება ეკონომიკაში წარმოადგენს ეკონომიკის მდგრადობის ერთ-ერთ საყრდენ ძალას, ამიტომ მიზანშეწონილად არის მიჩნეული, რომ სახელმწიფომ დანერგოს ახალი ტექნოლოგიები და ინოვაციები აგრარულ სექტორში, შექმნას სასურველი საინვესტიციო გარემო და გაატაროს სწორი აგრარული პოლიტიკა.

საკვანძო სიტყვები: სოფლის მეურნეობის როლი, ეკონომიკის განვითარება, ეკონომიკის მდგრადობა, აგრარული სექტორი, სწორი აგრარული პოლიტიკა.

THE ROLE OF AGRICULTURE IN THE DEVELOPMENT OF THE STATE ECONOMY

Dali Silagadze

Doctor of Business Management,
Akaki Tsereteli State University

SUMMARY

The article covers the role of agriculture in the development of the state economy, as agriculture is important for Georgia and is a key sector of the economy.

Our aim was to study the role of agriculture in the development of the country's economy, for which we discussed the economic indicators of agricultural production, the reasons that hinder the production of agricultural products and the recommendations that will help develop the agricultural sector and strengthen the country's economy.

In conclusion, we want to say that the development of agriculture in the economy is one of the cornerstones of economic sustainability, so it is advisable for the state to introduce new technologies and innovations in the agricultural sector, create the desired investment environment and pursue the right agrarian policy.

* * * *

სოფლის მეურნეობას ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში დიდი როლი აკისრია. სოფლის მეურნეობა აწარმოებს იმ სახის პროდუქციას რაც მნიშვნელოვანი და აუცილებელია ადამიანების კვებისა და არსებობისათვის. მსოფლიოში მიმდინარე ეკოლოგიური პროცესებიდან გამომდინარე, სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება ნატურალური საკვები პროდუქტები. ეს გამოწვეულია გლობალური ეკოლოგიური პრობლემებითა და რიგ ქვეყნებში კლიმატური და გეოგრაფიული მდგომარეობით. მათ შორის სოფლის მეურნეობისათვის განვითარებისათვის საკმარისი რესურსების არ არსებობის გამო, იგულისხმება ნაყოფიერი ნიადაგი და კლიმატი. სოფლის მეურნეობა ეკონომიკის ერთ-ერთი ფუნდამენტალურად მნიშვნელოვანი დარგია, დამოკიდებულია ბუნებრივ რესურსებზე და პირობებზე.

სოფლის მეურნეობის განვითარება ეკონომიკაში წარმოადგენს ეკონომიკის მდგრადობის ერთ-ერთ საყრდენ ძალას. ეკონომისტები სოფლის მეურნეობას განიხილავენ, როგორც ინდუსტრიული სფეროს მამოძრავებელ საშუალებას. ის ასევე საჭიროებს სხვა დარგებში არსებულ პროდუქციას. გარდა ამისა, ეს დარგი არის დასაქმების ერთ-ერთი საშუალება.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ სოფლის მეურნეობა მოითხოვს მუდმივად ინოვაციების დანერგვასა და ხელშეწყობას ტექნოლოგიური თავისებურებით. აგრარული პოლიტიკის შემუშავება აუცილებელია იმისათვის, რომ მოხდეს სოფლის მეურნეობის განვითარება.

სოფლის მეურნეობის განვითარება მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს ეკონომიკისათვის, ძალზედ დიდი მნიშვნელობა აქვს აგრარული პოლიტიკას, მისი მეშვეობის შედეგად ხდება სოფლის მეურნეობის ნედლეულის გადამამუშავებელი და საბოლოო პროდუქციის მწარმოებელი კვების და მრეწველობის სხვა სექტორების განვითარების სტიმულირე-

ბა, რაც საბოლოო ჯამში გამოიწვევს სხვადასხვა ეკონომიკის შემადგენელი კომპონენტების განვითარებას და წარმოებას, ბაზარზე საჭირო რაოდენობით პროდუქციის შეტანას.

ეს კომპონენტებია: მოსახლეობისათვის აუცილებელი სურსათითა და საჭირო საკვები პროდუქტებით უზრუნველყოფა, ვეტერინარიისა და აგრონომიის განვითარება, არსებულ სფეროში მედიკამენტების უზრუნველყოფა და დაავადებების წინააღმდეგ ბრძოლა. მნიშვნელოვანია ბუნებრივი კატასტროფების გათვალისწინება, წყალდიდობები, უხვი ნალექი ან გვალვა, საჭიროა სარწყავი საშუალებების დანერგვა და განვითარება.

აგრარული რეფორმების განხორციელებისას მიზანშეწონილია, გათვალისწინებული იქნეს განვითარებულ ქვეყნებში მიღებული დადებითი გამოცდილება, კერძოდ, სოფლის მეურნეობის განვითარებაში სახელმწიფოს როლის გაუმჯობესება, განსაკუთრებით ახალი ტექნოლოგიების გამოყენების სუბსიდირება, მცირე და საშუალო ზომის ფერმებში მრავალფეროვანი მხარდაჭერა და სხვა.

სოფლის მეურნეობის განვითარებისთვის სახელმწიფოსა და ქვეყანაში შერჩეულ ეკონომიკურ პრიორიტეტებსა და პოლიტიკას დიდი მნიშვნელობა აქვს. მსოფლიოში რიგი ქვეყნები მნიშვნელოვნად მიიჩნევენ სოფლის მეურნეობის განვითარებას და ამის ხარჯზე ქვეყანაში იმპორტის შემცირებას.

კოვიდ-19-ის გამო საქართველოში, ისევე როგორც მსოფლიოს დანარჩენ ქვეყნებში, ეკონომიკური პარამეტრები მკვეთრად გაუარესდა. შესაბამისად, ნეგატიურია როგორც ეკონომიკური, ასევე ფისკალური პროგნოზები, რაზეც აღმასრულებელი ხელისუფლებაც აცხადებს. საერთაშორისო სავალუტო ფონდის პროგნოზით, საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის დანაკლისი იქნება – 1.4 მილიარდ აშშ დოლარამდე 2020 წლის განმავლობაში, ხოლო 0.4 მილიარდი აშშ დოლარი 2021 წლის განმავლობაში. საქართველოს მთავრობა მიმდინარე წლის მეოთხე კვარტლიდან მდგომარეობის გაუმჯობესებას ელოდება და 2021 წლის განმავლობაში ეკონომიკის ოთხპროცენტიან ზრდას პროგნოზირებას. ეკონომიკური ზრდის მიღწევა მხოლოდ ეროვნული მრეწველობისა და აგრარული სექტორის განვითარებით გახდება შესაძლებელი.

„სოფლად მოსახლეობის 51% ცხოვრობს და ამ დროს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციაზე მთლიანი შიდა პროდუქტის ნახევარიც კი არ მოდის. ეს კატასტროფული შედეგია. წარმოების მასშტაბებს თუ დავაკვირდებით, აღმოვაჩინოთ, რომ დოვლათი ძირითადად თბილისში იწარმოება და იქმნება პროდუქცია. ეს ნიშნავს, რომ საშუალო ძალის დიდი ნაწილი დედაქალაქშია თავმოყრილი. ხელისუფლებამ პრობლემის აღმოსაფხვრელად მაქსიმალურად

უნდა გაანაწილოს რესურსები ცენტრსა და რეგიონებს შორის.

საქართველოს ეკონომიკაში აგრარული წილი კრიტიკულად დაბალ დონეზეა. 2018 წლის მდგომარეობით, სოფლის მეურნეობის წილი ქვეყნის მთლიან შიდა პროდუქტში (მშპ) ფაქტობრივად არ განსხვავდება 2013 წლის იმავე მაჩვენებლისგან, რაც 8პროცენტს შეადგენს. იმავე სტატისტიკით 2017 წლის მონაცემებით, სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული იყო 737 ათასი ადამიანი, რაც ქვეყნის მასშტაბით დასაქმებულთა დაახლოებით 43 პროცენტს შეადგენს. ამ ადამიანების საშუალო თვიური პროდუქტიულობა მხოლოდ 344 ლარია, რაც 10-ჯერ ჩამორჩება სხვა სექტორში დასაქმებულების მაჩვენებელს.

„ევროპული ქვეყნების მშპ-ში სოფლის მეურნეობის წილი უფრო ნაკლებიც არის, მაგრამ სანაცვლოდ ტექნიკური შეიარაღების მაღალი დონეა და სექტორში დასაქმების რაოდენობაც შედარებით ნაკლებია“, (აკადემიკოსი ა. სილაგაძე), რომლის შეფასებითაც, საქართველოს სოფლის მეურნეობაში აქვს საკმაოდ მაღალი პოტენციალი, რომ სერიოზული დოვლათი შეიქმნას და ეკონომიკა განვითარდეს.

„საქართველოში სოფლის მეურნეობის წილი დაბალია, როცა დარგში დასაქმებულთა რაოდენობა ძალიან მაღალია ანუ საერთო დასაქმებულთა ნახევარზე მეტს შეადგენს. ეს არის პარადოქსული სიტუაცია წლების განმავლობაში, რომელიც ვერ შევამცირეთ. სტატისტიკა ნამდვილად არასახარბიელოა, ეს მოულოდნელიც იყო განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც მთავრობამ სოფლად დიდი ინვესტიციები განახორციელა. თუმცა არ არის გასაკვირი, რადგან აგრარული პროდუქტის იმპორტი მატულობს, ხოლო ადგილობრივი წარმოების ნახალისება არ ხდება. აქედან გამომდინარე, კონკურენციაც არ არის და ყველაფერი ეს მძიმე მდგომარეობას ქმნის. ზოგიერთ ქვეყანაში, როგორც აღვნიშნე, სოფლის მეურნეობის წილი არ არის დიდი, მაგრამ მათ მიერ შექმნილი პროდუქტი ადგილობრივ ბაზარს სრულად აკმაყოფილებს და საექსპორტოდაც იყენებენ. ჩვენ მინიმალურ დონეზეც ვერ ვაკმაყოფილებთ მოთხოვნას, სხვა შინაარსობრივი მდგომარეობა გვაქვს“.

თვითდასაქმებული მოსახლეობის უმეტესობა ძირითადად აგრარულ სექტორსა და შინამეურნეობებზეა გადანაწილებული. 2018 წლის მდგომარეობით, ოფიციალური სტატისტიკა დაქირავებით დასაქმებულთა რაოდენობის ზრდას ადასტურებს. თუმცა წინა წლებში ტენდენცია საპირისპირო იყო. 2017 წელს თვითდასაქმება 51.7%-ს შეადგენდა, 2018 წელს კი ეს მაჩვენებელი შემცირდა და 49,2%-ით განისაზღვრა. აღნიშნული ადამიანების კატეგო-

რია სტატისტიკისთვის დასაქმებულად ითვლებიან, თუმცა მათი დიდი ნაწილი საკუთარ თავს უმუშევრად მიიჩნევს.

აქედან გამომდინარე, როგორც აკადემიკოსი ავთანდილ სილაგაძე განმარტავს, უმუშევართა რაოდენობა 246 ათასს ბევრად უნდა აღემატებოდეს. რაც შეეხება ქვეყანაში თვითდასაქმებულებს, მათი რიცხვი დაახლოებით 1 მილიონის ფარგლებშია.

თვითდასაქმებული მოქალაქეების დიდი ნაწილი სოფლის მეურნეობის სექტორშია. ნაწილი დასაქმებას ახერხებს საოჯახო მეურნეობებსა და ინფრასტრუქტურულ პროექტებშიც. თუმცა, მათი უმეტესობა სეზონურ სამუშაოებზეა დამოკიდებული.

სოფლის მეურნეობის სფერო ყველაზე დიდი დამსაქმებელია საქართველოში, თუმცა დარგის პროდუქტიულობა მცირეა, რის გამოც მისი წილი მშპ-ში სახარბიელო მაჩვენებლით არ გამოირჩევა. არ უნდა დაგვავიწყდეს ისიც, რომ ამ კატეგორიის დასაქმებულების ნაწილი აღურიცხავია და მათი საქმიანობა სტატისტიკის მიღმა რჩება. პრობლემაა მუდმივი შემოსავლის ქონაც, რასაც დასაქმებულების ნაწილი მოკლებულია. ამ ადამიანებისთვის დასაქმება სეზონურადაა შესაძლებელი. მათი საქმიანობა კონკრეტულ ბიზნესთან თუ არ ასოცირდება, შემოსავალი მიზერულია.

აღსანიშნავია, რომ დასაქმებულთა რაოდენობა სექტორების მიხედვით მკვეთრად განსხვავდება ერთმანეთისგან, თვითდასაქმებულთა თითქმის ნახევარზე მეტი თავმოყრილია სოფლის მეურნეობის სექტორში. თუმცა მისი წილი ბიზნეს სექტორში, მხოლოდ 2%-ია. თუ შევადარებთ სხვა სექტორებს სოფლის მეურნეობის სექტორში ყველაზე დაბალია პროდუქტიულობის მაჩვენებელი. ერთ-ერთი მიზეზი წარმოებული პროდუქციის უმეტესი ნაწილის შინამეორნეობისთვის მოხმარებაა, რის გამოც სოფლის მეურნეობის წილი ეკონომიკაში დაბალია და 8%-საც კი ვერ აღწევს.

საერთაშორისო შრომის ორგანიზაციის მონაცემებით, ევროპისა და ცენტრალური აზიის საშუალოზე დაბალი შემოსავლის მქონე ქვეყნებში თვითდასაქმებულთა წილი მთლიან დასაქმებაში 27.1%-ია, ხოლო ამავე რეგიონის საშუალოზე მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყნებში - 18.8%. რაც შეეხება ევროკავშირის ქვეყნებს, აქ თვითდასაქმებულთა მაჩვენებელი 15.9%-ს შეადგენს.

2012 წლის მთავრობის შეცვლის შემდეგ სოფლის მეურნეობა პრიორიტეტულ დარგად იქნა მიჩნეული, სახელმწიფო თავად აღარ ახორციელებდა წარმოებას და სათესლე მასალის შეძენას, თუმცა ეხმარება მოსახლეობას მიწის სამუშაოების შესრულებაში ტექნიკით. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ხელისუფლება მემკვიდრეობით მიღებულ საწარმოებს, რომელიც წინა ხელისუფლებისგან ერგო ისევ

ამუშავენ, თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ ეს საწარმოები წაგებაზე მუშაობენ და მათ შემოსავალს არანაირი მზარდი მაჩვენებელი არ აქვს.

გადამამუშავებელ მრეწველობაში პრობლემის მოგვარება ჯერჯერობით შეუძლებელია. ოფიციალური სტატისტიკის მიხედვით, დარგის წილი მშპ-თან მიმართებაში 10%-საც ვერ აღწევს, რასაც სპეციალისტები საგანგაშოდ მიიჩნევენ და აცხადებენ, რომ წარმოების ასეთი დაბალი ტემპით ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის გამოსწორება წარმოუდგენელია. გადამამუშავებელი მრეწველობის დაბალი წილი ცხადყოფს, რომ სექტორი დიდ კრიზისს განიცდის. ეკონომიკის განვითარების ამოსავალი წერტილი რეალური სექტორის განვითარებაა, რაშიც პრიორიტეტი აგრარულ სექტორს გააჩნია, ხოლო მრეწველობის როლი ჯერჯერობით მცირეა.

ფაქტია, რომ საქართველოში სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო საწარმოების როლი ეკონომიკის სფეროში არის უმნიშვნელო. ის ვერ ახორციელებს მოგებას და ბიუჯეტში თანხის შეტანას. არასახარბიელო ეკონომიკური პირობების გამო და იმის გამო რომ არ არსებობს გარანტირებული ბაზარი, მოსახლეობას უწევს უპირატესობა მიანიჭოს სასურსათო პროდუქციის წარმოებას.

2018 წელს, ქვეყანაში სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გამოშვებამ 4.0 მლრდ ლარი შეადგინა, რაც 2017 წლის მაჩვენებელს 6.4%-ით, ხოლო 2012 წლის მაჩვენებელს 43.8%-ით აღემატება. ამავე პერიოდში, სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გადამამუშავების შედეგად მიღებული პროდუქციის მთლიანმა გამოშვებამ 5.3 მლრდ ლარი შეადგინა, რაც 2017 წლის მაჩვენებელს 4.2%-ით, ხოლო 2012 წლის მაჩვენებელს 40.8%-ით აღემატება. რაც შეეხება აგრობიზნესის სექტორში პროდუქციის მთლიანი გამოშვების ზრდას 2017 და 2012 წლებთან მიმართებაში, შესაბამისად 5.1% და 42.1% შეადგინა.

2019 წელს ჩატარებული კვლევების შედეგებმა აჩვენა, რომ 2015-2018 წლებში წარმოებული პროდუქციის ღირებულება გაიზარდა იმერეთში 21,3 %, სამეგრელო 22.5 %, გურიაში 19 %, რაჭა-ლეჩხუმი 14,5 %, შიდა ქართლი 19,2 %, მცხეთა თიანეთი 14,2%, კახეთი 27 % . (საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის სამსახური).

ანალიზით დადგინდა რომ სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მოცულობა ბოლო ხანებში იზრდება, რაც დაახლოებით 148,1%-ს შეადგენს. მიუხედავად ამისა ყოველწლიური მატება არც თუ ისე მაღალია. შეიძლება ითქვას რომ დაბალიცაა, რომელიც ვერ უზრუნველყოფს მაღალ დონეს.

ამჟამად საქართველოში მოყვანილი სურსათის მნიშვნელოვანი ნაწილი გატანილია ქვეყნის გარეთ, მაშინ როდესაც ქვეყანას შეუძლია, გარკვეული პროდუქციით დააკმაყოფილოს როგორ შიდა ბაზ-

რის მოთხოვნები, ასევე გახდეს აგრარული ნაწარმის ექსპორტიორი.

დღეისთვის ჩვენი ქვეყნის სოფლის მეურნეობას ყოველგვარი მხარდაჭერა სჭირდება. საბოლოოდ კი შეიძლება ვთქვათ, რომ აგრარულად განვითარებულ ქვეყანაში, სახელმწიფოს როლი ძალიან დიდია ეკონომიკის განვითარებაში. ეს კმედება კი ჩვენისთვის მნიშვნელოვანია, რადგან ჯერ არ გვაქვს განვითარებული საბაზრო ინფრასტრუქტურა. აგრარული სექტორის სამართავად, აუცილებელია უახლოეს დროში შეიქმნას მეცნიერულად დადასტურებული რეკომენდაციები და აგრარული სფეროს განვითარების პროგრამა.

აუცილებელი მასტიმულირებელი კომპონენტებია გარემოს დაცვა და მასზე ზრუნვა, ბუნების მრავალფეროვანი სახეობების შენარჩუნება, სასოფლო-სამეურნეო სფეროში საბაზრო სექტორის გააქტიურება, რეგიონებში საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესება და ინფრასტრუქტურის უზრუნველყოფა, ფერმერების დატრენინგება და ახალი სასოფლო-სამეურნეო ტექნოლოგიების გამოყენებაში სოფლის ადგილობრივების მაქსიმალურად ჩართულობა, კონკურენტუნარიანი პროდუქციის შექმნაში ხელშეწყობა და დახმარება, არსებულ ბაზარზე ადგილის დამკვიდრებასა და მიღებული მოსავლის ექსპორტზე გატანის ხელის შეწყობა, მოსავლიანობის გაზრდა და გადამამუშავებელი სა-

წარმოების ტექნოლოგიურად უზრუნველყოფა და ინოვაციების დანერგვა. ასევე მნიშვნელოვანია ხარისხის გაუმჯობესების, სახეობების გამრავალფეროვნებისა და ბაზარზე არსებული კონკურენციის გათვალისწინება.

ამდენად, ეკონომიკური ზრდის მიღწევა მხოლოდ ეროვნული მრეწველობისა და აგრარული სექტორის განვითარებით გახდება შესაძლებელი.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. აბაშიძე გ. (2008), „ სოფლის მეურნეობის საფუძვლები “ , ნათლისმცემელი თბ.
2. დათუნაშვილი ლ. (2018), „ გლობალიზაციის გავლენა სოფლის მეურნეობის განვითარებაზე“, თბილისი.
3. სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო სანარმოები და მათი როლი დარგის განვითარებაში 2016 წ.
[https://idfi.ge/public/upload/pdf/Research/SOEs_article_07.05.2014. pdf](https://idfi.ge/public/upload/pdf/Research/SOEs_article_07.05.2014.pdf)
4. Report.ge-sainformacio saagento
https://report.ge/search/%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%AB%E1%83%94/6/?fbclid=IwAR2LUTQFkMKXdp2TpiYF2j_b1KmJSIcP-jmpDwcnp22ceyf5W5V
5. [www.geostat. ge](http://www.geostat.ge)